

BRĂDUȚUL (arborele vieții) PE CERAMICA GETO-DACICĂ ȘI SEMNIFICAȚIA SA SIMBOLICĂ

MARIA COMȘA (București)

Brăduțul este reprezentat la geto-daci pe aproape toate categoriile ceramice: pe ceramica modelată cu mâna, pe cea lucrată la roată, precum și pe cupele getice, imitații după cele deliene, realizate cu ajutorul unor tipare de lut¹⁾.

Pe ceramica lucrată cu mâna îl întâlnim destul de frecvent pe vase borcan, uneori pe vase mari de provizii, precum și pe ceștile dacice.

În secolele III-II î.e.n. motivul brăduțului îl găsim la Surcea (jud. Covasna), redat pe umărul unui vas-borcan, se pare, de 4 ori, separat de 4 butoane cu alveole²⁾ (fig. 1/7).

Numeroase fragmente de vase-borcan, având pe ele motivul brăduțului, provin din așezarea fortificată de la Ocnița (Buridava dacică)³⁾.

Dintre acestea, amintim un vâscior cu o toartă, care are pe partea superioară incizați 4 brăduți, distanțați între ei, dispuși cu vârful în jos⁴⁾ (fig. 1/3). Tot de la Ocnița provine un vas de mari proporții (vas de provizii) ornamentat pe gât cu un rând de gropițe întrerupte de 4 semne solare, reprezentate de 4 butoni rotunzi, având partea de mijloc adâncită. De la acești butoni pornesc "brăduții", dispuși cu vârful în jos. Sub brăduți, urmează un brâu alveolar sub care, pe partea inferioară a vasului se află 4 bastonașe redând un vârtej în repaus și reprezentând, de asemenea, un simbol solar⁵⁾ (fig. 1/8).

Alte vase geto-dacice, care poartă pe ele motivul brăduțului provin din așezările fortificate de la: Sprâncenata (jud. Olt), Bâzdâna (jud. Dolj), Barboși (jud. Galați), Poiana Tecuci (jud. Galați), Piscu Crăsani (jud. Ialomița), Tinosul (jud. Prahova), Pleașov (jud. Teleorman), Bâtca Doamnei (jud. Neamț), Porumbenii Mari (jud. Harghita), Sf. Gheorghe "Bedehaza" (jud. Covasna), Pecica (=Ziridava, jud. Arad), Porolissum-Moigrad (jud. Sălaj), Căpâlna (jud. Alba), precum și în alte așezări nefortificate⁶⁾ (fig. 1/1, 2,4-6, 9; 2/1, 2, 4-6; 4/2, 3).

Pe un fragment de vas-borcan de la Porumbenii Mari, brăduțul (cu vârful în jos) este asemănător cu cei care ocupă întreaga suprafață a vasului de la Sprâncenata⁷⁾, iar un alt motiv reprezentând, de asemenea, arborele vieții redă mai degrabă o plantă cu frunze prelungi⁸⁾ (fig. 4/1, 4).

Pe unele vase borcan din secolele I î.e.n. – I e.n., brăduțul e redat de două, trei, patru sau chiar cinci ori în poziție culcată, cu vârful în sus, sau cu vârful în jos⁹⁾.

Motivul brăduțului se întâlnește și pe ceștile dacice.

Dintre cele descoperite la Ocnița, două au pe ele reprezentați trei brăduți cu vârful în sus, o alta, doi cu vârful în sus și unul cu vârful în jos, iar pe o a treia au fost redați mai mulți cu vârful în sus¹⁰⁾ (fig. 3/5-7, 9).

O ceașcă dacică, cu trei brăduți cu vârful în sus, provine din așezarea fortificată de la Bâtca Doamnei, în apropiere de Piatra Neamț¹¹⁾ (fig. 3/4). O alta, păstrată aproximativ pe jumătate, descoperită la Mălești-Borniș (jud. Neamț) are un brăduț cu vârful în jos¹²⁾

(fig. 3/1). Un alt exemplar cu brăduți a fost descoperit în vecinătatea Bucureștiului, neavând toartă, cu trei brăduți, unul cu vârful în jos și doi cu vârful în sus¹³). O interesantă ceașcă dacică cu două toarte provine din județul Vrancea, având pe una din fețe, arborele vieții care redă mai degrabă o ramură cu frunze prelungi¹⁴) (fig. 3/8). O cană cu toarta supraînălțată de la Ciugud (jud. Alba), lucrată cu mâna (fig. 2/3), având suprafața lustruită și datată în secolele II-I î.e.n.¹⁵), este ornamentată cu un brăduț cu vârful în jos.

Brăduții sunt redați și pe alte obiecte, ca de exemplu, fusaiiolele. Două fusaiiole cu brăduți, dispuși sub formă de raze, s-au descoperit la Piatra Craivii (jud. Alba)¹⁶). Pe una din ele sunt reprezentați 5, iar pe cealaltă 10 brăduți cu vârful spre diametrul maxim, reprezentând razele unui semn solar (fig. 3/2, 3).

Brăduțul apare și pe ceramica cenușie fină, lucrată pe roata de picior.

Astfel, în necropola de la Zimnicea, în sectorul C. 17 m. 12, a apărut un fragment dintr-un vas lucrat la roată, din pastă fină, având pe partea păstrată trei brăduți incizați, cu vârful în sus. Vasul e datat în secolul al III-lea î.e.n.¹⁷) (fig. 5/1).

Brăduțul apare, de asemenea, pe gâtul unei căni de lux cu o toartă, descoperită în așezarea fortificată de la Poiana-Tecuci. Motivul brăduțului cu vârful în sus, este executat prin lustruire, pe fond mat, fiind încadrat, de o parte și de alta, de benzi verticale lustruite. Pe umărul acestei căni, benzile lustruite alternează cu benzi de linii lustruite în rețea, dispuse pe fond mat, iar pe partea inferioară a vasului sunt redat linii lustruite izolate, dispuse neregulat¹⁸) (fig. 5/6).

Brăduțul cu vârful în jos este redat de două ori, având "trunchiul" reprezentat printr-o linie în val, sau în celălalt caz printr-o linie în zig-zag pe o cană cu gâtul cilindric și corpul globular, descoperită la Cărpiniș (jud. Timiș). Pe acest vas motivul brăduțului, combinat cu liniile verticale în val sau în zig-zag, se repetă de 4 ori¹⁹) (fig. 5/5).

Brăduțul se mai întâlnește pe partea inferioară a unei cupe cu picior, lucrată din pastă fină cenușie, descoperită la Fedeleșeni (jud. Iași). Pe porțiunea inferioară a piciorului este redat un brăduț cu vârful în sus, inclus între două benzi formate din linii verticale²⁰) (fig. 5/3).

Un brăduț, neglijent executat, inclus de asemenea între două benzi de linii verticale, executate prin lustruire, este redat pe partea superioară a unui vas cu buza evazată, descoperit tot la Fedeleșeni²¹).

Semnul brăduțului, executat foarte corect, se întâlnește pe o cană (cu una sau două toarte), lucrată din pastă fină gălbuie, descoperită la Pecica, în punctul "Șanțul Mare" (=Ziridava). Motivul brăduțului cu vârful în jos, executat prin lustruire, alternează cu benzi verticale tot lustruite. Pe acest vas brăduțul s-a repetat probabil de 7-8 ori²²) (fig. 5/4).

Din necropola de la Ocnîța (Buridava dacică) provine un fragment de cană, cu un brăduț pe partea superioară, dispus vertical, cu vârful în jos, încadrat între două benzi lustruite. În rest, benzile lustruite alternează cu linii în zig-zag, dispuse vertical (fig. 6/4). Amintim, de asemenea, un fragment dintr-o ceașcă de tip kantharos, descoperită tot la Ocnîța (în cetatea 1, terasa II) cu un brăduț cu vârful în jos pe partea inferioară, executat prin lustruire, inclus între două benzi verticale și ele lustruite (fig. 6/6). Tot de la Ocnîța

mai provine o cană cu brăduți (în număr de 6?) cu vârful în jos (fig. 5/2), care alternează cu benzi de linii verticale lustruite²³) (fig. 5/2).

Un alt fragment dintr-o cană (?) cenușie având pe umăr incizați brăduți cu vârful în jos, provine de la Pleașov (jud. Teleorman), fragmentul respectiv păstrând unul întreg și o mică parte dintr-un al doilea. Sub motivul de brăduți (probabil 6), care pornesc de la baza gâtului până spre diametrul maxim al vasului se află două benzi, formate din câte trei linii orizontale, ce includ între ele o linie în val, adâncite toate cu un instrument cu vârful bont²⁴) (fig. 4/5).

La Popești-Novaci e redată o ramură de brad stilizată, în poziție orizontală, incizată pe marginea exterioară, teșită, a unei farfurii cenușii²⁵) (fig. 6/3).

Brăduțul, atât cu vârful în sus, cât și cu vârful în jos e reprezentat și pe umărul unui fragment de cană descoperit la Biharea, iar la Pișcolt-Nispărie pe o cană cu o bandă de jur-împrejurul umărului e reprezentată o ramură de brad stilizată în poziție orizontală²⁶) (fig. 6/5).

Brăduțul apare pe ceramica geto-dacică încă din secolul III î.e.n., iar mai frecvent în secolele I î.e.n. - I e.n. în perioada dacică clasică. Motivul brăduțului s-a menținut și la dacii rămași în afara provinciei romane Dacia, în secolele II-III e.n., atât pe ceramica modelată cu mâna, cât și pe cea lucrată la roată²⁷) (fig. 9 și 10/1, 2, 4, 5), dar în comparație cu perioada clasică apare mai rar. Acest motiv este prezent de asemenea și în cultura Lipița (fig. 10/3, 6), ca și în complexul cultural Branișteea-Nemțșor²⁸).

În sfârșit, brăduțul se întâlnește în forme mai complexe (în cadrul unor compoziții artistice) pe cupele getice, imitații după cele deliene. Dintre acestea amintim o cupă getică descoperită la Căscioarele (jud. Călărași), având pe ea trei brăduți stilizați, în relief, capetele crenguțelor fiind marcate de mici proeminențe. Dintre aceștia doi sunt redați cu vârful în sus, iar unul cu vârful în jos. Al patrulea lipsește, vasul fiind fragmentat²⁹) (fig. 8).

Cupe cu motivul brăduțului au fost descoperite și la Zimnicea³⁰). Pe una din ele "brăduțul", încadrat în chenar în relief, se pare că se repetă de 4 ori. Între brăduți sunt reprezentate stele în relief, pe ale căror 4 sau 6 raze apar tot brăduți (fig. 7/5). Pe a doua brăduțul e redat stilizat și se repetă de 6 ori (fig. 7/2). Între brazi sunt reprezentate mâini care au și ele semnificație simbolică. Pe al treilea exemplar, descoperit probabil tot la Zimnicea, sunt redați brăduți stilizați, dar și brăduți fără trunchi (fig. 7/4).

Pe unele cupe de la Popești (Argedava (?), jud. Giurgiu) și Zimnicea³¹) motivul brăduțului se întâlnește în poziție verticală, culcată, oblică, sau îngemănați câte doi, formând cercuri concentrice (fig. 7/1, 3).

Pe un tipar pentru confecționarea unor astfel de cupe sunt redați brăduți dispuși în formă de raze cu vârful în jos, spre fundul cupei. Între ei sunt semne solare în formă de cruce înscrise în cerc³²).

La Popești și la Sprâncenata, pe cupe, brăduții sunt dispuși în formă de X cu vârfurile spre centru, alteleori în formă de raze reprezentând semne solare³³).

Considerăm, de asemenea, că unele palmete reprezintă sensul stilizat al brăduțului³⁴).

Așa după cum am arătat și cu alt prilej, meșterii olari autohtoni au reprodus pe aceste cupe motive din ideologia populară, cum este cazul semnelor solare, al brăduțului ș.a.³⁵⁾.

În sfârșit, motivul brăduțului apare, se pare, mai rar și pe ceramica pictată. El este prezent pe gâtul unui vas mai mare (având diametrul gurii de 35 cm), descoperit la Grădiștea Muncelului (Sarmizegetusa Regia)³⁶⁾. Pe acest vas brăduțul apare stilizat (fig. 6/1) la fel ca și pe o cană descoperită în așezarea de la Pișcolt-Nisipărie (fig. 6/5).

Un alt fragment de vas getic lucrat din pastă roșiatrică într-o tehnică perfecționată, descoperit la Popești, are pe umeri o bandă formată din 5 linii orizontale paralele, peste care s-au aplicat cu ștampila brăduți cu vârful în jos, din care s-au păstrat doar doi. Se pare că au fost inițial 6 (fig. 4/6). De asemenea, în așezarea de la Râmnicu Vâlcea "Dealul Capela", pe un fragment de chiup, pe umăr, se află brăduți ștampilați, încadrați în ogive³⁷⁾.

Din materialul prezentat se observă că motivul brăduțului, cel puțin în perioada clasică dacică (sec. I î.e.n. – sec. I e.n.), este răspândit pe întregul teritoriu ocupat la acea dată de geto-daci (fig. 11).

Adesea pe ceramica geto-dacă "brăduțul" coexistă sau se combină cu semne solare.

După cum am văzut, brăduțul este reprezentat pe vase în trei poziții: culcată, cu vârful în sus și cu vârful în jos (pe cupele getice și în poziție oblică), uneori îngemănați câte doi, sau brăduți cu vârful în sus asociați cu alții cu vârful în jos. Repetarea lor de 2, 3, 4, 5 sau chiar 6-8 ori a avut, fără îndoială, o semnificație simbolică. Ca o ipoteză de lucru, formulăm părerea că poziția culcată a brăduțului ar putea reprezenta nașterea, cea cu vârful în sus (căsătoria, viața) și cea cu vârful în jos moartea.

Diferite tipuri de vase geto-dacice pe care brăduțul coexistă cu simboluri solare (borcane, cești), sau se îmbină cu acestea (cești, fusaiole), erau folosite, de asemenea, cu ocazia diferitelor ritualuri legate de ciclul vieții omului (nașterea, căsătoria, moartea).

Bradul la români reprezintă simbolul arborelui vieții, al bărbăției și al fericirii, fiind prezent (în unele zone până azi) cu ocazia diferitelor obiceiuri legate de ciclul vieții (naștere, nuntă și moarte). El este folosit, de asemenea, cu ocazia ridicării casei noi, fixându-se pe acoperișul ei, ca simbol al fericirii, în punctul cel mai înalt.

"Brăduțul" întâlnit pe ceramica geto-dacă îl regăsim pe unelte din fier, pe diferite unelte și obiecte din lemn, pe lăzile de zestre, în arhitectura populară (mai ales pe uși și porți), pe mobilierul popular, pe ceramica populară, pe frumoasele țesături populare românești, pe ouă încondeiate, pe unele cruci din cimitire etc.³⁸⁾ (fig. 12).

Concluzia care se desprinde din materialul cercetat este aceea că diferitele ritualuri legate de principalele momente din ciclul vieții omului, practicate la geto-daci, s-au păstrat la români fie sub formă de obiceiuri legate de ciclul vieții (naștere, căsătorie, moarte), fie sub formă de motive ornamentale în arta populară românească.

NOTE

1. Motivul brăduțului, de pe unele piese aparținând diferitelor categorii ceramice geto-dacice, l-am prezentat (ca simbol al bărbăției și al fericirii), în mai multe lucrări: M. Comșa, *Thraco-Dacica*, 9, 1-2, 1988, p. 98-99; Idem, *Semne simbolice pe ceramica geto-dacică lucrată cu mâna din secolele III î.e.n. - III e.n.* în *Cultură și civilizație la Dunărea de Jos* (sub tipar); idem, *Semne simbolice pe ceramica geto-dacică lucrată la roată* (sec.

I f.e.n. - III e.n.), comunicare susținută la al XIII-lea Simpozion național de Thracologie, Tulcea, 1989, (în pregătire pentru tipar).

Brăduțul, ca de altfel și alte semne simbolice (semnele solare ș.a.), în literatura de specialitate la care ne vom referi în continuare, figurează de obicei ca simple ornamente.

2. I.H. Crișan, *Ceramica daco-geică cu specială privire la Transilvania*, București, 1969, pl. 33/1.

3. D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, pl. 11/2, 6; 12/13, 14; 27/6; 73/9; 80/3.

4. *Ibidem*, pl. 84/4.

5. *Ibidem*, pl. 25/15. Pentru alți brăduți, incizați pe fragmente de vase-borcan, cf. încă pl. 10/7; 11/2, 6; 19/6; 27/6; 80/3; 107/6.

6. C. Preda, *Geto-dacii din bazinul Olului inferior. Dava de la Sprâncenata*, București, 1986, pl. 10/2, 3; 12/8; (Pleașov); Idem, *Thraco-Dacica*, 7, 1-2, 1986, fig. 9/5 și 10/3 p. 81; (Bâzdâna); C. Tătulea, *Thraco-Dacica*, 5, fig. 10/1, p. 106; S. Sanie, *Arh. Mold.* 12, 1988, pl. 8/5; R. și E. Vulpe, *Dacia*, 3-4, 1933, fig. 48/5 p. 292, 56/4, 8, p. 296; I. Andrieșescu, *Pisxu Crâșani. Descoperirile arheologice din vara anului 1923*, București, 1924, fig. 39 p. 17; R. Vulpe și E. Vulpe, *Dacia*, 1, 1924, fig. 24/6, p. 197 (Tinosul); I.H. Crișan, *Ceramica...*, pl. 74/4 (Porolissum-Moigrad); A. Buzilă, *Mem. Antiq.*, 2, 1970, fig. 4/8, 8/6, 8/6 (Bâta Doamei - Piatra Neamț); C. Ferenczi, I. Ferenczi, în vol. *in memoriam Constantin Daicoviciu*, Cluj, 1974, fig. 5/14, 15, p. 144; fig. 6/12, p. 145 (Porumbeni Mari); I.H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1978, pl. 83/7 (Pecica); M. Macrea, M. Rusu, *Dacia*, NS, 4, 1960, fig. 11/14 p. 213 (Porolissum, Moigrad); I. Glodariu, V. Moga, *Cetatea dacică de la Căpâlna*, București, 1989, fig. 41/1, 2; Gh. Bichir, *St. Com. Sibiu*, 14, 1970, fig. 10/7, p.137; fig. 15/16, p. 142 (Cuciulata "Stogul lui Coșofan"); K. Horedt, *Materiale*, 2, fig. 12/11, p. 26 (Sf. Gheorghe "Bedehaza"); *I. Daci. Mostra della civiltà daco-geică in epoca classica*. Roma, dicembre 1979 - genuarie 1980, De Luca editore, catalog nr. 166 p. 58 și fig. 366 p. 124 (Lazuri-"Nisipărie", pe care brăduțul se repetă de 4 ori, săpături Gh. Lazin); M. Irimia, N. Conovici, *Thraco-Dacia*, 10, 1989, 1-2, fig. 15/8 (Satu Nou, jud. Constanța).

7. G. Ferenczi, I. Ferenczi, *op. cit.*, fig. 5/14.

8. *Ibidem*, fig. 6/12.

9. I.H. Crișan, *Ceramica...*, pl. 107/3, 5, 7.

10. D. Berciu, *op. cit.*, pl. 8/2; 67/1; 81/3; cf. și pl. 70/6 cu un brăduț cu vrful în sus.

11. A. Buzilă, *op. cit.*, fig. 21/3; 23/5.

12. S. Teodor, *Thraco-Dacica*, 5, 1-2, 1984, fig. 16/1, p. 133.

13. R. Vulcănescu, *Mitologie română*, București, 1985, p. 155.

14. Vasul se află în Muzeul Județean Vrancea, Focșani.

15. I.H. Crișan, *Ceramica...*, pl. 911/7.

16. *Ibidem*, pl. 104/11, 14.

17. A.D. Alexandrescu, *Dacia*, 24, 1980, p. 35, 52 și fig. 37/7, p. 91.

18. I.H. Crișan, *Ceramică...*, fig. 89, p. 174; R. Vulpe și col., *SCIV*, 2, 1951, 1, fig. 29/6, p. 215 (brăduțul asociat cu un semn solar a fost considerat greșit "simulacrul unei figuri umane", fig. 6/2).

20. V. Dumitrescu, *Hăbășești*, București, 1954, fig. 65/2, p. 573.

21. *Ibidem*, fig. 62/5, p.569, precum și un fragment asemănător de la fig. 59/10, p.565. Un brăduț fragmentar cf. și la fig. 59/6, p. 565.

22. I.H. Crișan, *Ziridava*, pl. 37/7; D. Berciu, M. Iosifaru, S. Purice, Gh. Andreescu, *Thraco-Dacica*, 7, 1985, fig. 1/3, pl. 141 și descrierea la p. 143.

23. D. Berciu, *Buridava*, pl. 67/12; 101/6.

24. C. Preda, *Thraco-Dacica*, 7, 1986, fig. 19/7 după p. 90.

25. R. Vulpe și col., *SCIV*, 6, 1955, 1-2, fig. 14/3, p. 251.

26. S. Dumitrașcu, I. Crișan, *Crisia*, 18, 1988, pl. 9/1, p. 378 (Biharea); I. Némethi, *SCIVA*, 39, 1988, 2, fig. 8/6, p. 101; fig. 12/41 (Pișcolt).

27. Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, pl. 51/3, pl. 52/8-10 (Poiana-Dulcești), pl. 64/3 (Butnărești); Idem, *Geto-dacii din Muntenia în epoca romană*, București, 1984, pl. 25/14, 15 (Colonești-Mărunței); S. Marinescu-Bîlcu, *From Prehistory to History in Eastern Romania*, BAR, 107, 1981, fig. 233/1 și 240/1, 3 (pe un vas lucrat cu mâna și pe altul lucrat la roată, din secolele II-III e.n., de la Târpești, jud. Neamț); V. Spinei, M. Alexianu, V. Butnariu, *Mem. Antiq.*, 9-11, 1985, fig. 10/3, p. 253; V. Ursachi, *Carpica*, I, 1968, fig. 6/9, p. 121.

28. M. Babeș, *Actes du IIe Congrès International de Thracologie*, II, București, 1980, fig. 2, p. 13; Gh. Bichir, *Thraco-Dacica*, I, 1976, fig. 1/3, p. 290; V. Mihăilescu-Bîrliba, *Dacia*, 24, 1980, fig. 15/1 p. 197; 16/2 p. 198; 18/1 p. 200.
29. S. Marinescu-Bîlcu, *SCIV*, 17, 1966, 1, fig. 1 și 2 p. 114, respectiv 115.
30. I. Casan-Franga, *Arh. Mold.*, 5, 1967, fig. 11/1, 2, p. 27; fig. 13/9 p. 30.
31. I.H. Crișan, *Ceramica...*, fig. 63 p. 138; A. Vulpe, M. Grigoruță, *Dacia*, 20, pl. 7/3, 4, 5; pl. 13/18, 21, 23, 26 ș.a.; M. Turcu, *Dacia*, 20, pl. 12/8, 12; M. Comșa, *Thraco-Dacica*, 9, 1988, fig. 3/1, 6, 8; 6/1; 7/5; 14/5, 6; 15/4 ș.a.
32. I. Casan Franga, *op. cit.*, fig. 8/1 p. 22; M. Turcu, *op. cit.*, pl. 12/1; M. Comșa, *op. cit.*, fig. 13/5.
33. A. Vulpe, M. Grigoruță, *op. cit.*, pl. 5/5; C. Preda, *Sprâncenata...*, pl. 40; M. Comșa, *op. cit.*, fig. 10/2.
34. A. Vulpe, M. Grigoruță, *op. cit.*, pl. 4/6-9; 7/10; 8/4, 8, 11; M. Turcu, *op. cit.*, pl. 13/2, 4, 9-14; pl. 15/1; D. Berciu, *Buridava*, pl. 40/3, 6, 8; 41/1, 6, 10; M. Comșa, *op. cit.*, pl. 3/6, 8; 4/2; 6/1; 7/1-5; 9/1, 2, 5; 12/1.
35. M. Comșa, *op. cit.*, 1988, 1-2, p. 100.
36. M. Dărăbanț, *Acta MN*, 16, 1969, p. 521 și fig. 2/1 p. 526.
37. R. Vulpe, *Materiale*, 3, fig. 13/1 p. 236; M. Iosifaru, *Buridava*, *St. Mat.*, 4, Râmnicu Vâlcea, 1982, p. 28 și pl. I/11 p. 29.
38. O. Monoranu, A. Bătrîna, *Cerc. Arh.*, 7, București, 1984, fig. 5/1. Toporul datează din sec. XIV-XV (descoperit la Fântâna Mare, com. Vadu Moldovei, jud. Suceava); Gh. Focșa, *SCIA*, 3, 1956, 1-2, fig. 41 și 43 p. 48 (pe țesături din sudul Olteniei) și fig. 53 p. 55 (pe mânerul unui pistornic=ștampilă pentru prescură); idem, *Buridava*, *StMat*, Râmnicu Vâlcea, 1972, fig. 31 p. 160 (pe ceramică); P. Petrescu, *Motive decorative celebre*, București, 1961, p. 48-49 pl. I și 9 (pe ceramica din Oltenia) fig. 19 (pe o ladă de zestre din Oltenia datată 1885), fig. 82 (pe ceramică, Moldova) fig. 83 (pe ceramică, Muntenia), fig. 87, 88 (pe țesături), fig. 96 (pe icoană de sticlă) ș.a.; P. Petrescu, G. Stoica, *Arta populară românească*, București, 1981, p. 120-121 și planșa reprezentând un dulăpior din 1864 pe care brădușii sunt dispuși sub formă de 9 sau 10 raze; N. Dunăre, *Ornamentica tradițională comparată*, București, 1979, pl. 2/9, 21/24, 24/2 (toate pe ouă încondeiate), 23/3 (pe o ladă de zestre din Oltenia), 24/1 (pe o furcă de tors), 124/15-16 (pe țesături); idem, *Contribuții la cunoașterea etnografiei din Țara Crișurilor*, 10, Oradea, 1971, fig. 4 p. 136 (pe o ladă de zestre din Derșida, jud. Sălaj), fig. 10 p. 141 (pe o ladă de zestre din Budureasca, jud. Bihor); G. Stoica, E. Secoșan, I. Vlădușiu, P. Petrescu, *Arta populară din Vâlcea*, Râmnicu Vâlcea, 1972, p. 196 (pe o ladă de zestre de la Perișani, jud. Vâlcea), p. 215 (pe ceramică din Vlădești); E. Udriște, *Crestături în lemn din Gorj*, Târgu Jiu, 1972, fig. 46 (pe o ladă de zestre), fig. 84 (pe o cruce de lemn); C. Irimie, M. Necula, *Arta țărănească a lemnului*, București, 1983, fig. 93 Cîmpulung Moldovenesc (pe cutii de brice), fig. 135 și 136 (pe căuce din județul Hunedoara), fig. 137 (pe un căuc din satul Bosfei, jud. Arad, brădușii sunt dispuși cu vârful în jos), fig. 175 (pe o furcă din Mărginimea Sibiului), fig. 179 (pe o furcă de tors din zona Hunedoara); V. Arbore, *Un motiv străvechi în arta populară din Vrancea "pomul vieții"*, Vrancea, StCom. Focșani, I, 1978, p. 233-238 (pe țesături, pe tipar de caș, pe lăzi de zestre etc.); R. Capesius, *Mobilierul țărănesc românesc*, Cluj, 1974, pl. 27 jos; 30, 36/1 (pe lăzi de zestre); F. Nistor, *Maramureș, țara lemnului*, București, 1983, fig. 22 (poartă maramureșeană, com. Nănești), fig. 28 (poartă maramureșeană, com. Șieu), fig. 85 (ladă de zestre, com. Vișeu de Sus), fig. 233 (ladă de zestre, com. Săpânța); E. Secoșan, P. Petrescu, *Portul popular de sărbătoare din România*, București, 1984, fig. 37, 39 (pe costume naționale din Vâlcea); fig. 57 (pe o iie din zona etnografică Olt); fig. 137 (pe o cămașă femeiască cu altiță din zona etnografică Teleorman); fig. 162 (pe "pestelci de arnici" din zona de vest a Bărgănelui); fig. 228 (pe o maramă din zona Răcăciuni-Dacău); fig. 283 (pe bărnețe din zona Iași); E. Pavel, *Scoarțe și țesături populare*, București, 1989, fig. 34, p. 104; 41 p. 106; 43-45 p. 107; 46 p. 108 (pe lăicere = acoperitoare de lavițe); 51 p. 109 (pe păretar = acoperitoare de perete); 95-97 p. 125; 100-101 p. 127 (pe scoarțe = covoare). La toate acestea se mai pot adăuga încă numeroase exemple.

ABREVIERI

ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca.

ArhMold. – Arheologia Moldovei, Iași.

B.A.R. – British Archaeological Reports, Oxford.

CercArh – Muzeul Național de Istorie a României, București.

Crisia – Crisia, Oradea.

Dacia – Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București.

Materiale – Materiale și cercetări arheologice, București.

MemAntiq – Memoria antiquitatis, Piatra Neamț.

SCIA – Studii și cercetări de istoria artei, București.

SCIV(A) – Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie), București.

StCom Focșani – Studii și comunicări, Focșani.

StComSibiu – Studii și comunicări, Sibiu.

StMat Râmnicu Vâlcea – Studii și materiale, Râmnicu Vâlcea.

Thraco-Dacica – Thraco-Dacica, Institutul Român de Tracologie, București.

LE "PETIT SAPIN" (L'ARBRE DE LA VIE) SUR LA CÉRAMIQUE GÉTO-DACE ET SON SIGNIFICATION SYMBOLIQUE Résumé

Le motif du "petit sapin" se retrouve presque sur toutes les catégories céramiques géto-daces.

Sur la céramique modelée à la main, le "petit sapin" est réalisé par incision. Sur la céramique faite au tour, ce motif est réalisé par lustrage (sur la céramique grise à cuisson inoxidante), par estampage (sur la céramique rougeâtre à cuisson oxidante) ou par peinture à ocre (sur la céramique jaunâtre à cuisson oxidante). Enfin ce motif on le retrouve en relief, dans un cadre de compositions artistiques, sur les bols gètes, qui imitent les coupes déliennes.

Le motif du "petit sapin" a eu une large diffusion dans l'espace habité par les Gêto-Daces, surtout au I er s.av.n.è. – I s. de n.è.

Selon l'opinion de l'auteur, la poterie géto-dace ornée du "petit sapin", parfois combiné avec des symboles solaires, a servi pendant les rituels liés au cycle de la vie humaine (naissance, mariage, décès).

Le motif du "petit sapin" se retrouve comme héritage dans l'art paysanne roumaine.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Céramique géto-dace modelée à la main, avec des "petits sapins".

Fig. 2. Céramique géto-dace modelée à la main, avec des "petits sapins".

Fig. 3. Tasses et fusaroles géto-daces avec des "petits sapins".

Fig. 4. Céramique géto-dace modelée à la main (1- 4) et au tour (5, 6), avec des "petits sapins".

Fig. 5. Céramique géto-dace grise, faite au tour, avec des "petits sapins".

Fig. 6. Céramique géto-dace faite au tour, avec des "petits sapins": 1. peint; 2, 3 incisés; 4-6 exécutés par lustrage.

Fig. 7. Bols gétiques d'après les coupes déliennes, avec des "petits sapins" en relief.

Fig. 8. Bol gétique imité d'après les coupes déliennes, avec des "petits sapins" en relief de Căscioarele.

Fig. 9. Céramique dace (1) et carpique (2-6) du II-III ème s. de n.è: modelée à la main, avec des "petits sapins" incisés, (3, 5, 6); faite au tour avec des "petits sapins" incisés (4) ou exécutés par lustrage (1, 2).

Fig. 10. Céramique carpique faite au tour, du II-III s. de n.è. (1, 2, 4, 5) et céramique dace appartenant à la culture de Lipitza (3, 6), avec des "petits sapins".

Fig. 11. Carte de la répartition des "petits sapins" sur la céramique géto-dace (III s.av.n.è. – III s. de n.è.).

Fig. 12. Mobilier et objets roumains avec des "petits sapins": 1, 2 cruche de Sinești (dép. de Mehedinți); boîte pour sel de la zone de Maramureș; malle (photo R. Maier, ethnologue).

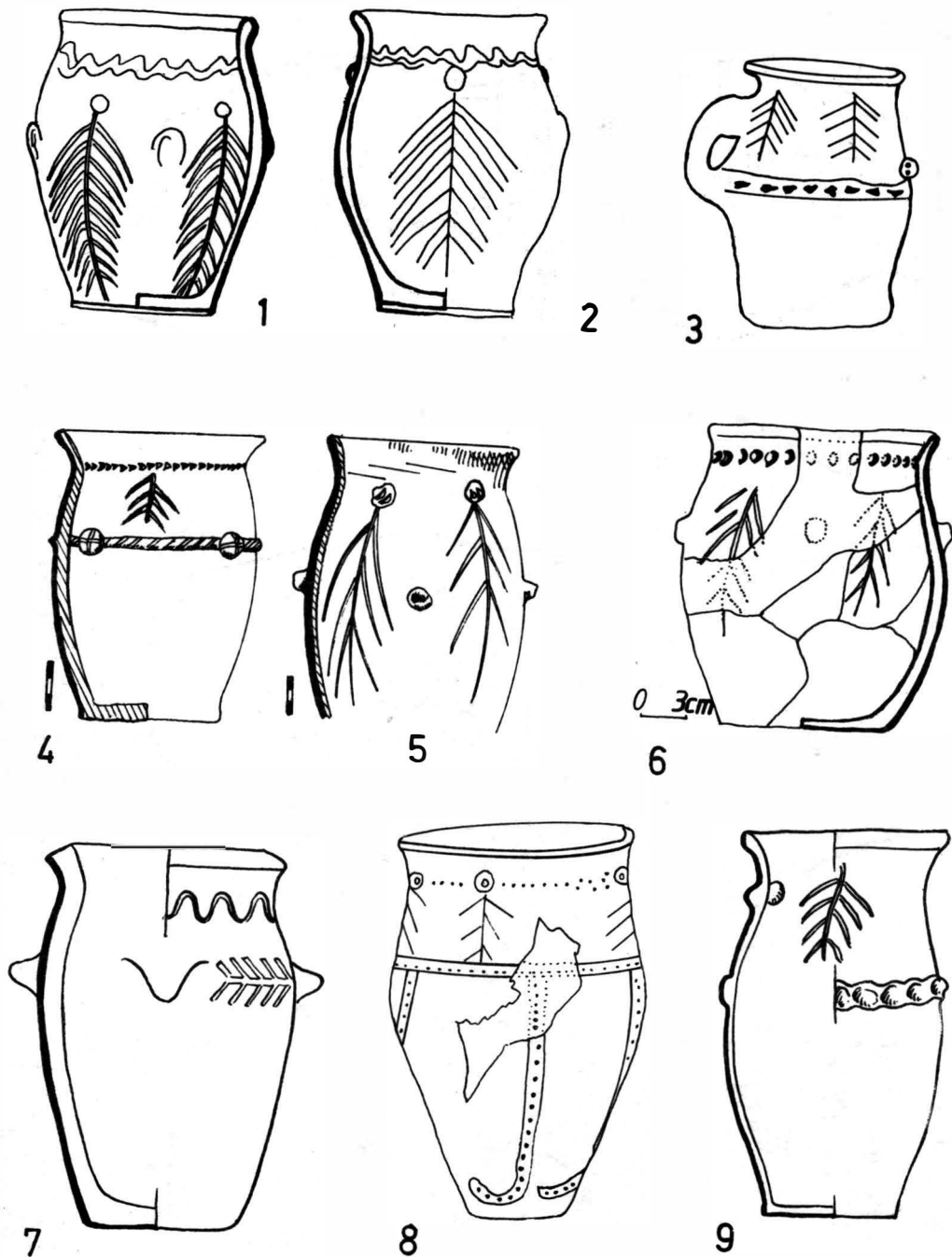
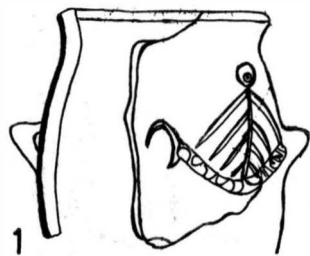

Fig.1. Ceramică geto-dacă cu brăduți, modelată cu mâna. 1,2, Căpîlna (j. Alba); 3,8 Ocnița (=Buridava dacică); 4,5 Sprincenata (j. Olt); 6 Bîzdîna (j. Dolj); 7 Surcea (j. Covasna); 9 Moigrad (=Porolissum, j.Sălaj).

1

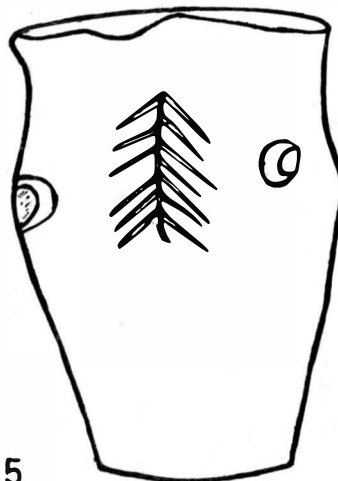
2

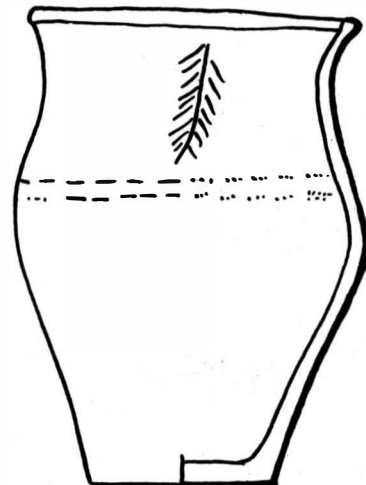
3

4

5

6

Fig.2. Ceramică geto-dacă cu brăduți, modelată cu mâna. 1. Satu Nou (j. Constanța); 2,4 Ocnîța (=Buridava dacică); 3 Ciugud (j. Alba); 5 Lazuri (j. Satu Mare); 6 Barboși (j. Galați).

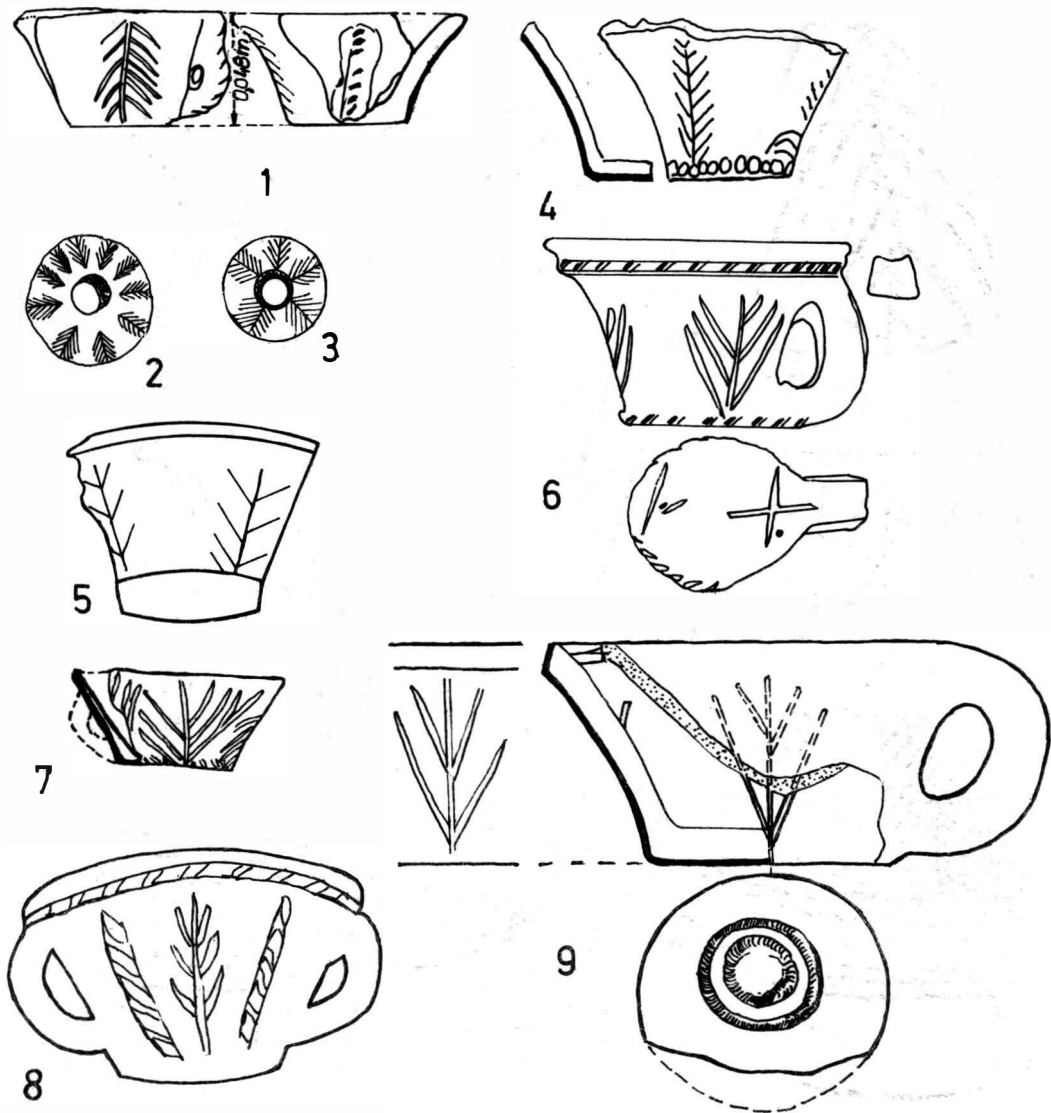

Fig.3. Cești și fusaiole (prășnele de fus) geto-dacice cu brăduți. 1 Milești Borniș (j. Neamț); 2,3 Piatra Cravii (j. Alba) 4 Bâtca Doamnei; 5-7,9 Ocița (=Buridava dacică); 8 Vrancea.

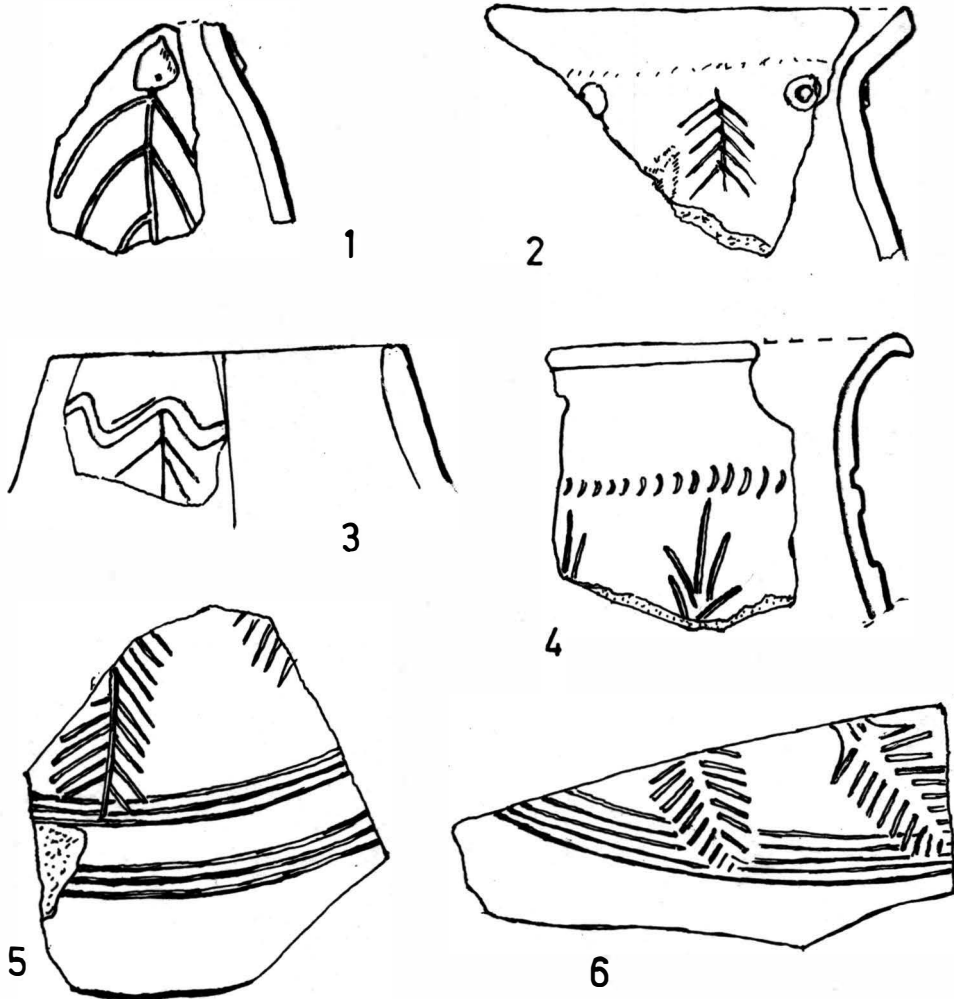

Fig.4. Ceramică geto-dacă, modelată cu mâna (1-4), lucrată la roată (5-6), cu brăduți incizați (1-5) și executați prin ștampilare (6): 1,4 Porumbenii Mari (j. Harghita); 2 Sfântu Gheorghe "Bedehaza"; 3 Ocnîța; 5 Bâzdâna; 6 Popești-Novaci (j. Giurgiu).

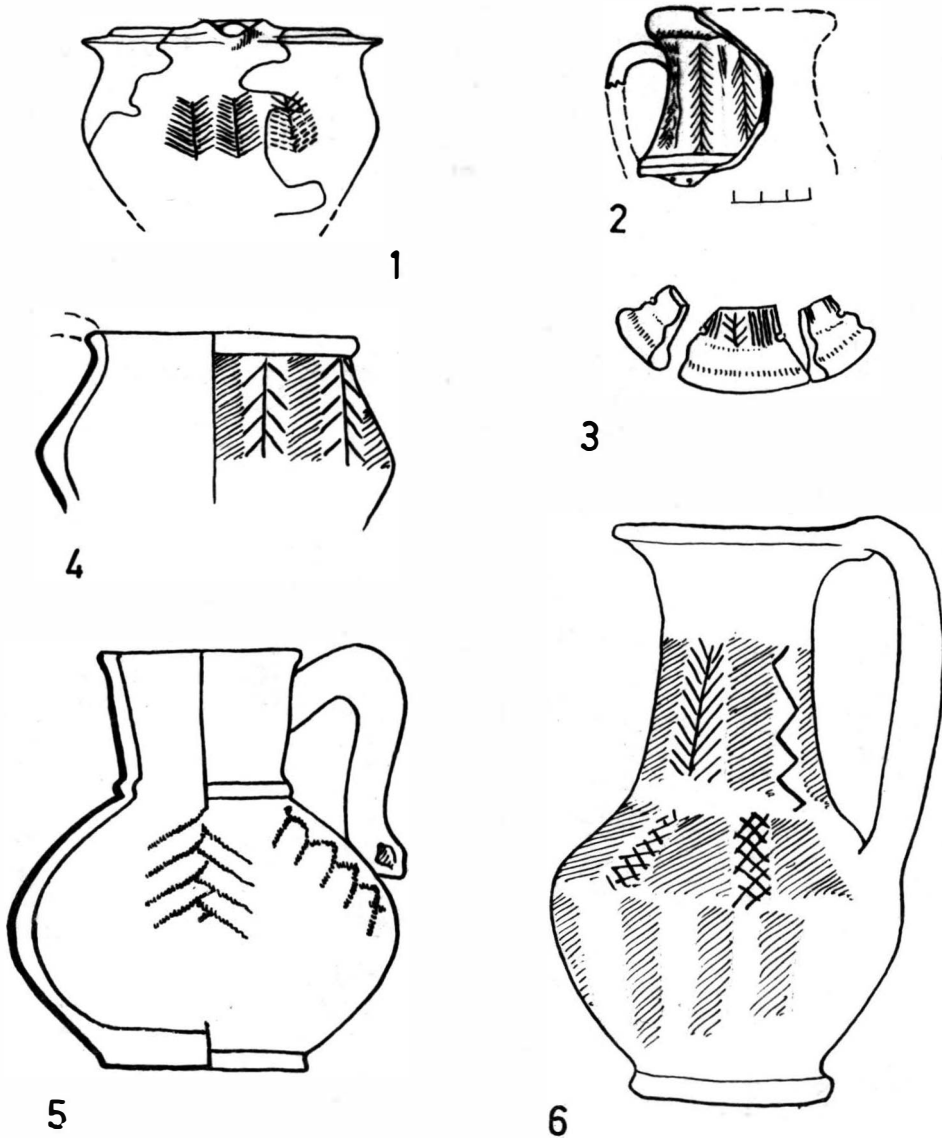

Fig.5. Ceramică geto-dacă cenușie, lucrată la roată, cu brăduți executați prin lustruire: 1 Zimnicea; 2 Ocnîța; 3 Fedeleşeni (j. Iași); 4 Pecica (Ziridava, j. Arad); 5 Cărpiniș (j. Timiș); 6 Poiana-Tecuci (j. Galați).

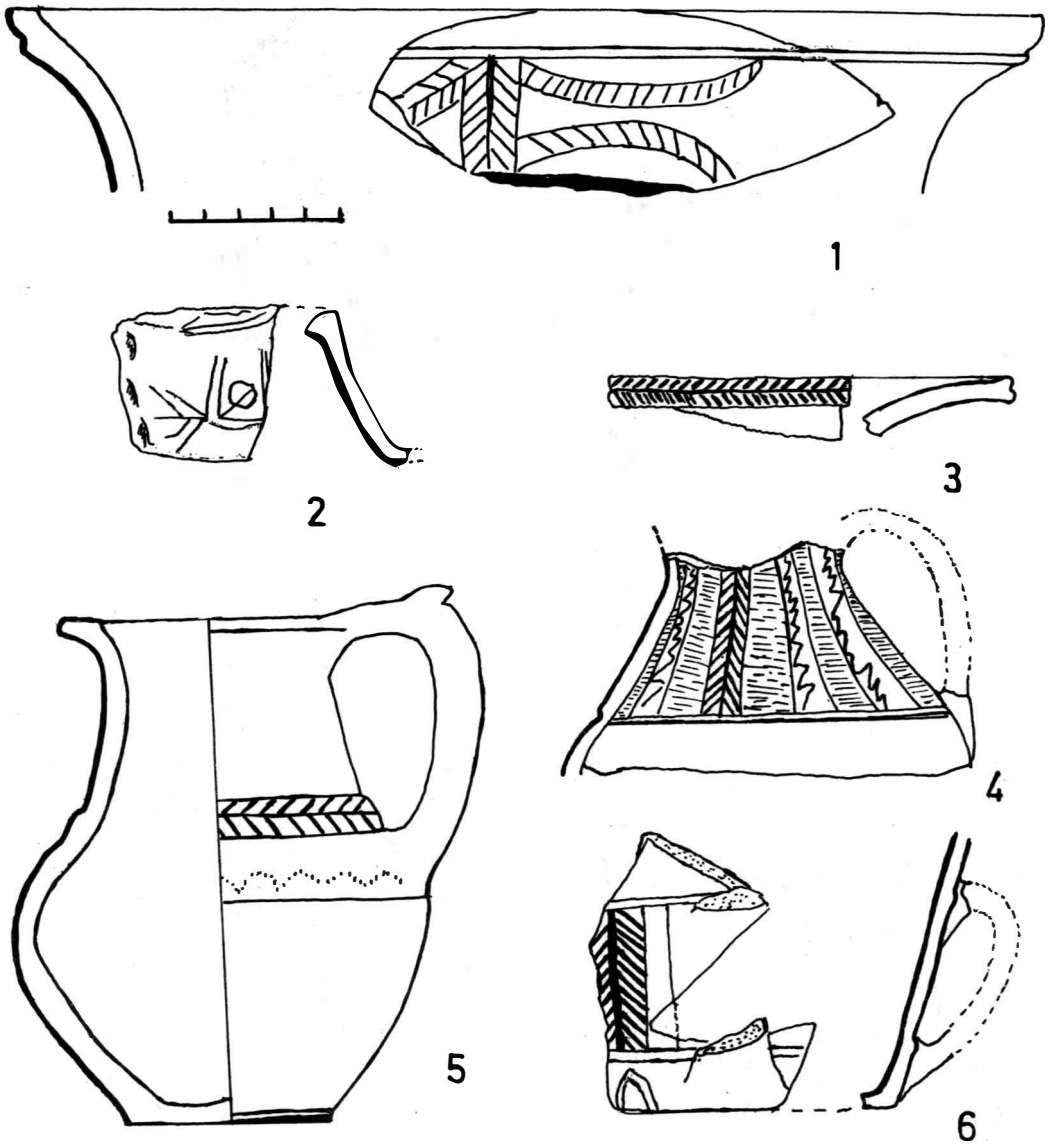

Fig.6. Ceramică geto-dacă cenușie, lucrată la roată, cu brăduți pictați (1), incizați (2,3), executați prin lustruire (4-6): 1 Grădiștea Muncelului; 2 Poiana-Tecuci; 3 Popești-Novaci; 4,6 Ocnița; 5 Pișcolt.

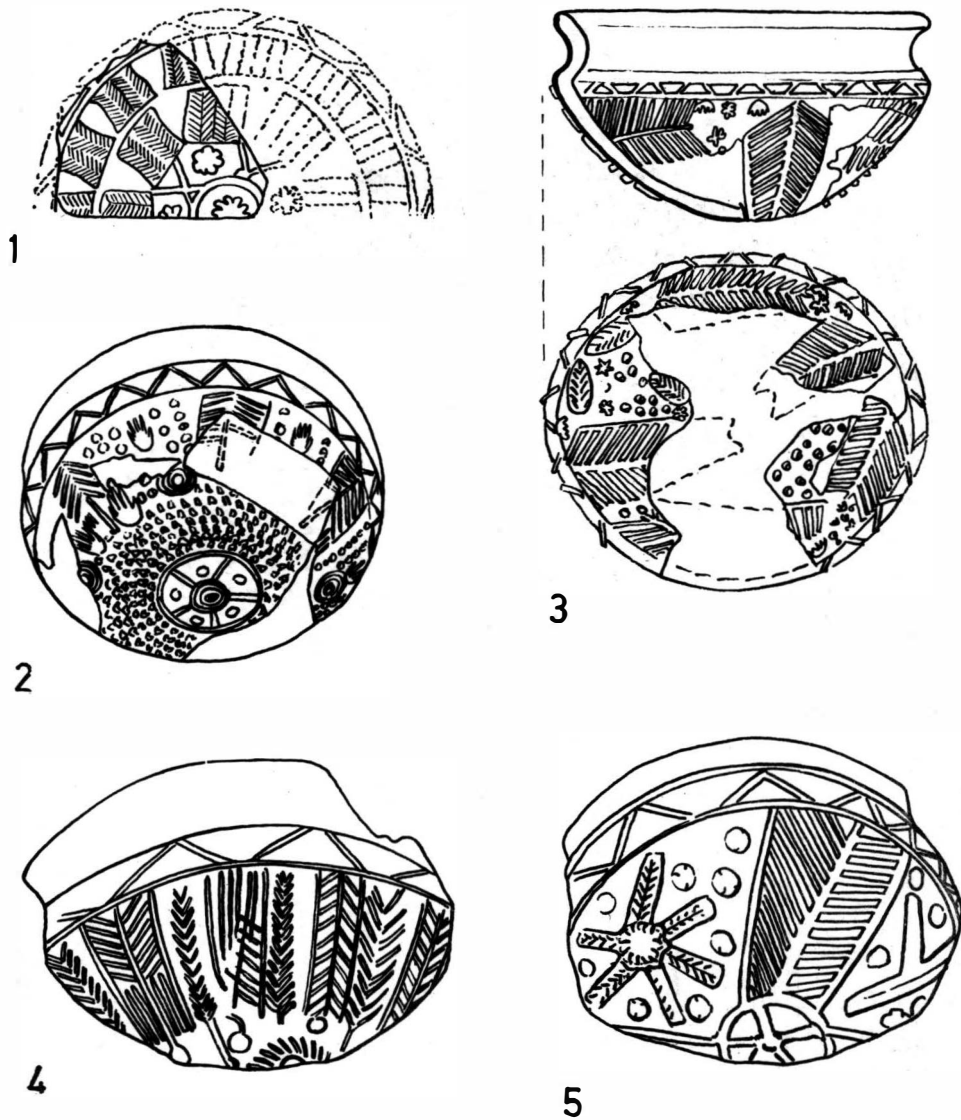

Fig.7. Cupe getice, imitații după cele deliene cu brăduți în relief: 1,2,4, Zimnicea; 3 Popești (j. Giurgiu).

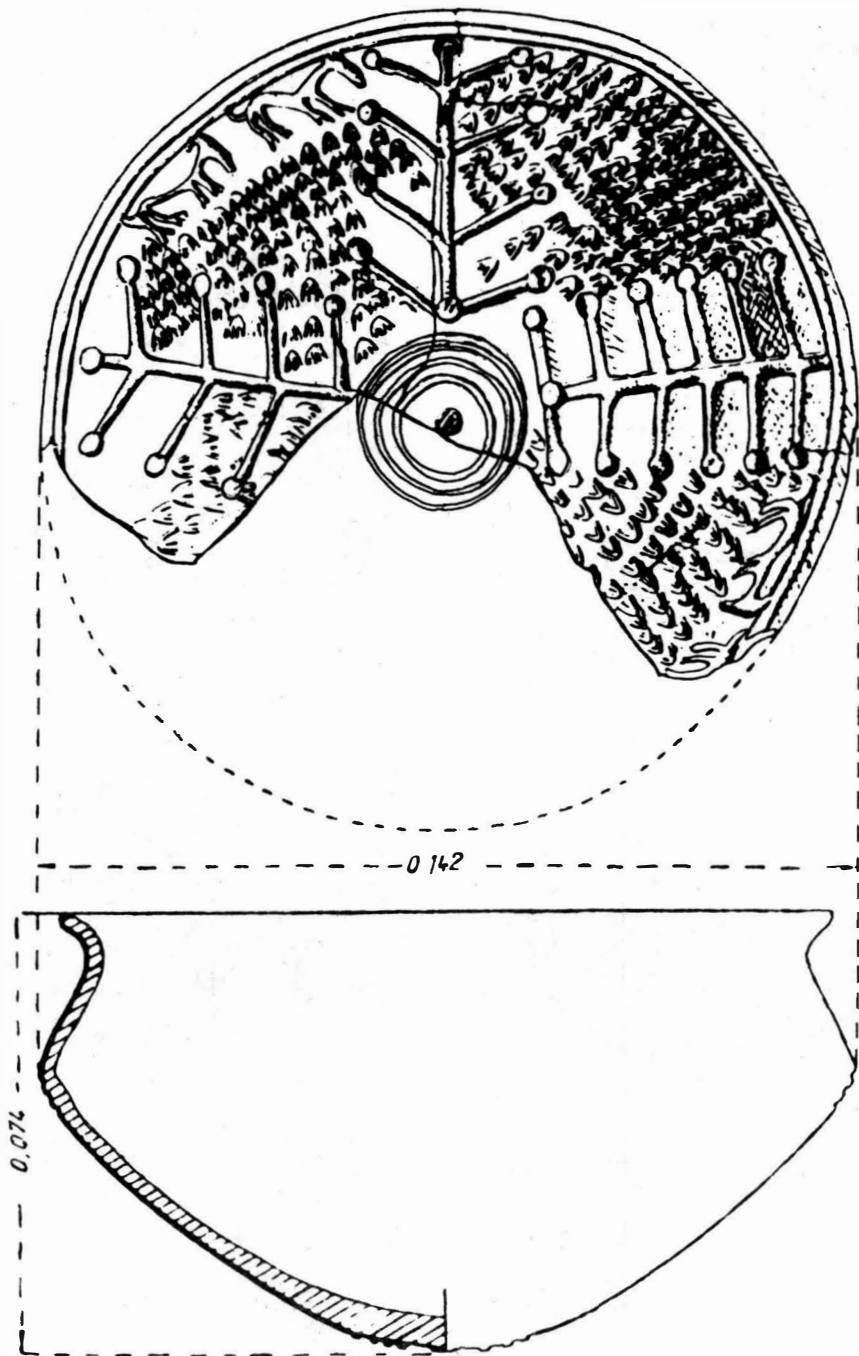

Fig.8. Cupă getică (imitație după cele deliene) cu brăduți, de la Căscioarele (j. Călărași).

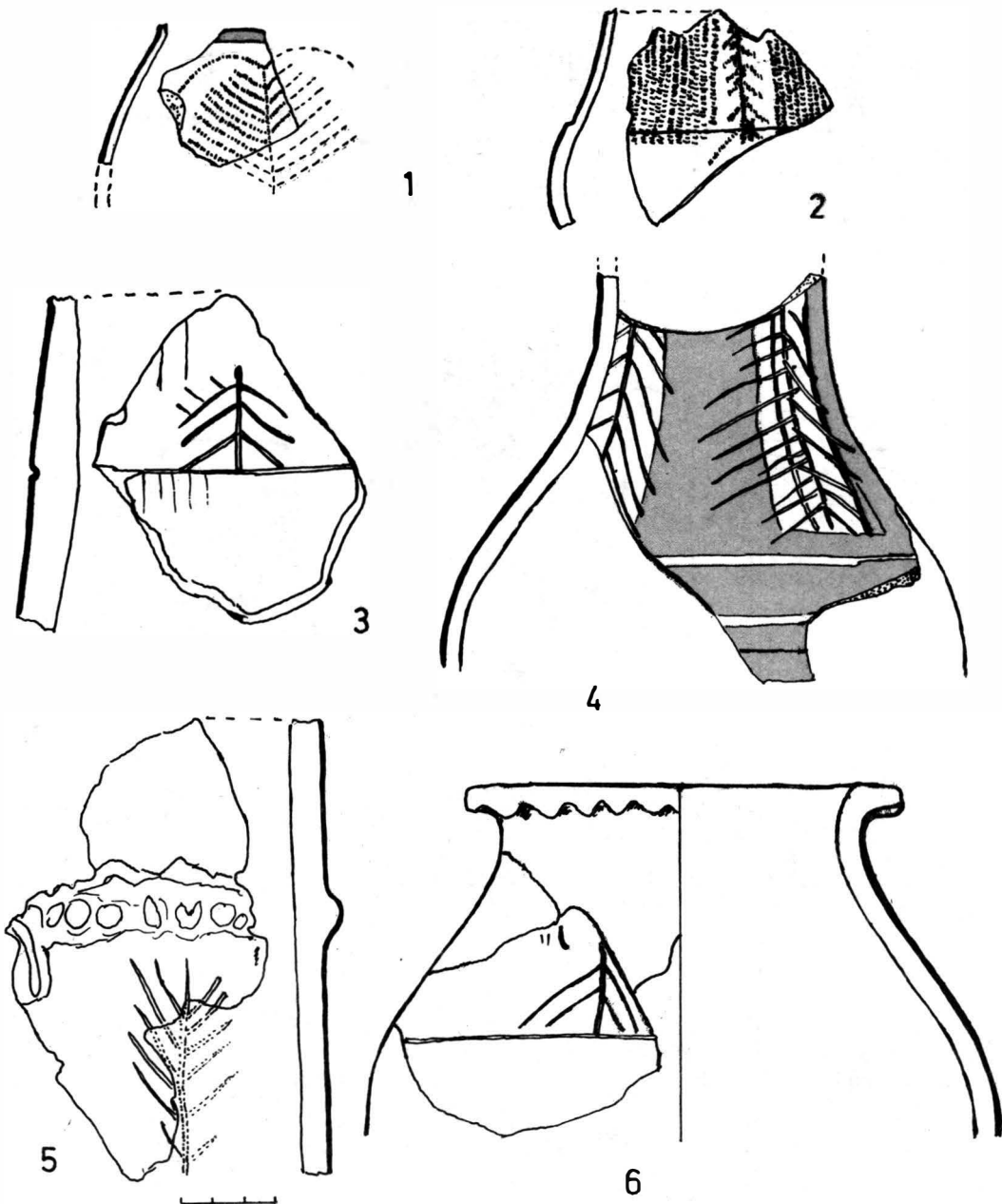

Fig.9. Ceramică dacică (1) și carpică (2-6) din secolele II-III e.n., modelată cu mâna, cu brăduși incizați (3,5,6); lucrată la roată, cu brăduși incizați (4) sau executați prin lustruire (1,2): 1 Colonești-Mărunței (j. Olt); 2,3 Poiana-Dulcești; 4,6 Târpești, 5 Doina-Girov (2-6 j. Neamț).

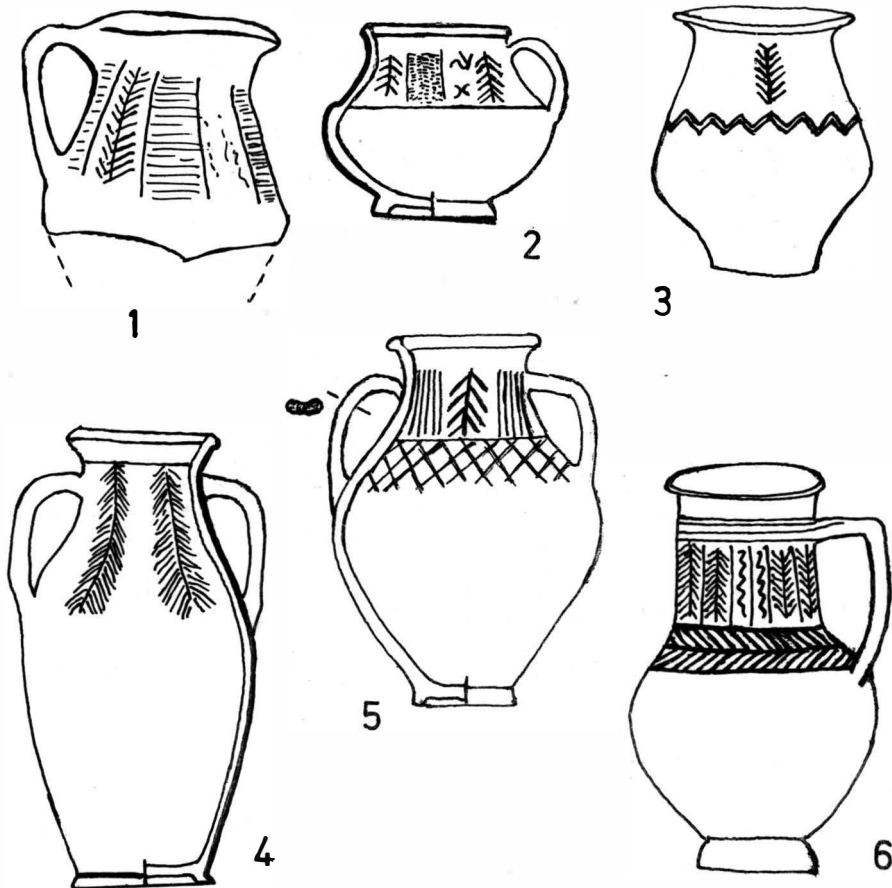
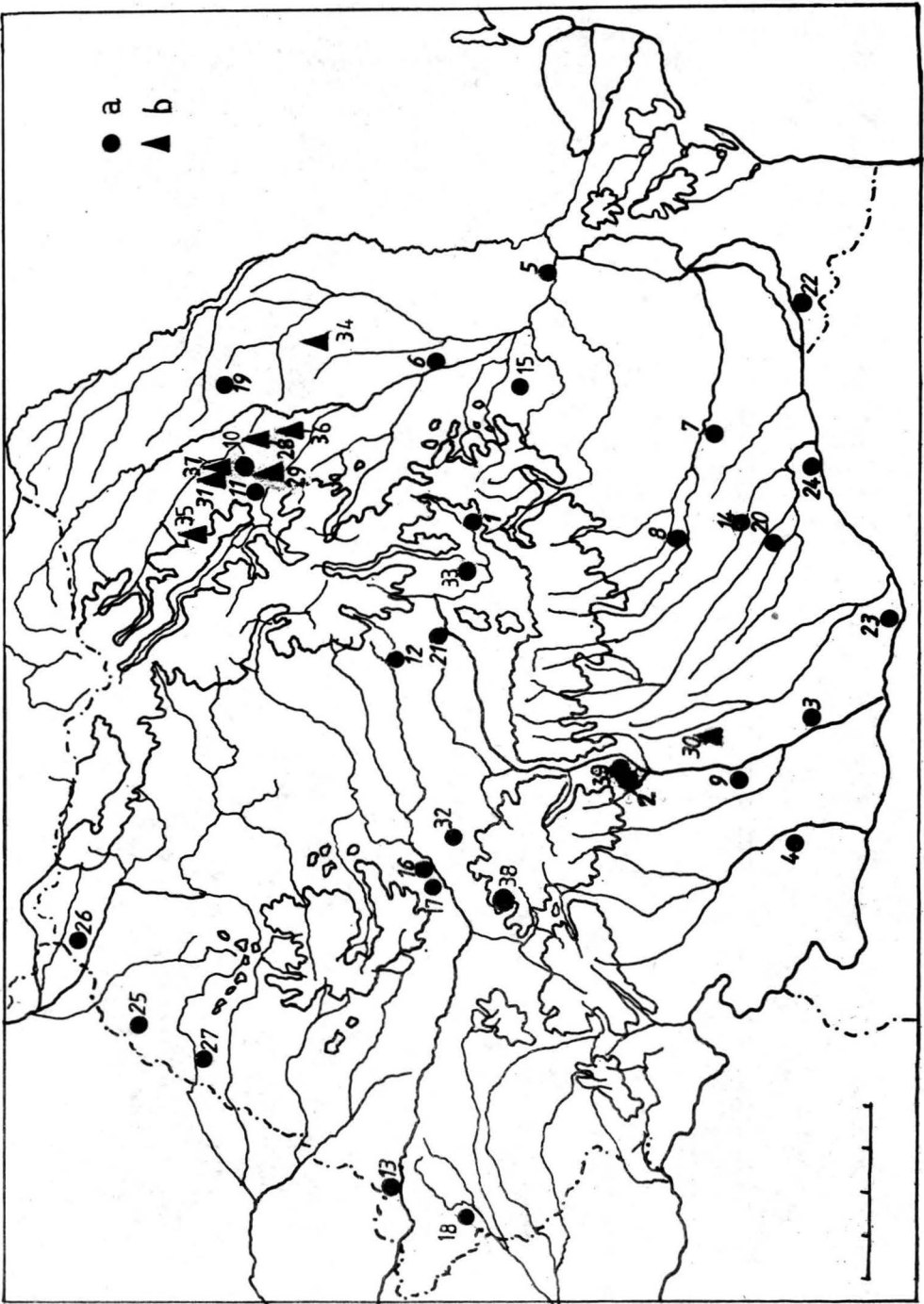

Fig.10. Ceramică carpică lucrată la roată (1,2,4,5) și din cultura Lipița (3-6) din secolele II-II e.n. cu brăduți: 1. Văleni; 2,5 Butnărești; 4 Poienești (1,2,5 j. Neamț, 4 j. Vaslui, 3,6 Cultura Lipița).

Fig.11. Răspândirea motivului cu brăduți pe ceramica geto-dacă din sec. III î.e.n. -sec. III e.n. (a=sec. III-I î.e.n.; b=sec. II-III e.n.): 1. Surcea; 2 Ocnîța; 3 Sprâncenata; 4 Bâzdâna; 5 Bărboși; 6 Poiana-Tecuci; 7 Piscu-Crășani; 8 Tinosu; 9 Pleașov; 10 Milești-Borniș; 11 Piatra Neamț "Bâtca Doamnei"; 12 Porumbenii Mari; 13 Pecica; 14 București; 15 Vrancea; 16 Ciugud; 17 Piatra Craivii; 18 Cârpinii; 19 Fedeleșani; 20 Popești-Novaci; 21 Căciulata; 22 Satu Nou; 23 Zimnicea; 24 Căscioarele; 25 Pișcolt; 26 Lazuri; 27 Biharea; 28 Poiana-Dulcești; 20 Doina-Girov; 30 Colonești-Mârunței; 31 Târpești; 32 Căpâlna; 33 Sfântu Gheorghe "Bedehaza"; 34 Poienești; 35 Branște-Nemțisor; 36 Butnărești; 37 Văleni-Neamț; 38 Grădiștea-Muncelului (Sarmisegetusa Regia, j. Hunedoara); 39 Râmnicu Vâlcea "Dealul Capela".

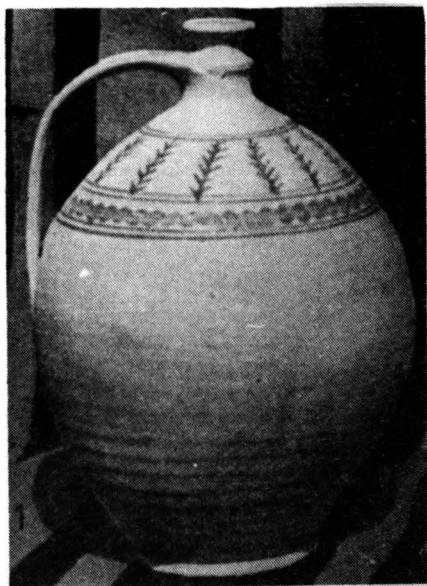

Fig.12. Mobilier și obiecte populare românești cu brăduți: 1. Ulcior de la Sinești (j. Mehedinți); 2 Sărăriță din Maramureș; 3 Ladă de zestre (foto Radu Maier, etnolog).